

Кам'янець-Подільська Територіальна громада
Кам'янець-Подільське позашкільне навчально-виховне об'єднання

Юні знавці топоніміки

(1 рік навчання)

Класифікація: авторська програма

Номінація: позашкільна освіта

Недря Тетяна Володимирівна
керівник гуртка, культорганізатор
Кам'янець-Подільського позашкільного
навчально-виховного об'єднання

2023 рік

Недря Тетяна Володимирівна, «Юні знавці топоніміки», авторська програма, ст. 9.

Рецензенти: Рулик Людмила Володимирівна – завідувач методичного відділу Кам'янець-Подільського позашкільного навчально-виховного об'єднання

Повар Ольга Віталіївна – методист туристсько-краєзнавчого відділу Кам'янець-Подільського позашкільного навчально-виховного об'єднання.

Схвалено на педагогічній раді Кам'янець-Подільського позашкільного навчально-виховного об'єднання протокол № 3 від 22.08.2022 року (Наказ ПНВО №23 від 29.08.2022 р.).

Навчання по програмі «Юні знавці топоніміки» дозволяє вихованцям вивчити природні, економічні, соціальні, історичні топоніми рідного краю, зрозуміти процеси топонімоутворення назв, зібрати та записати під час польових досліджень топонімічні назви, зрозуміти їх походження, навчитися навичкам туристського побуту, орієнтуванню на місцевості, долати природні перешкоди, розвинути фізично. У даній програмі теоретична топонімічна підготовка, закріплюється практичними заняттями на місцевості, також передбачені години на загальну фізичну та спеціальну туристську підготовки.

Навчальна програма спрямована на дітей віком від 11 до 15 років.

Навчальна програма «Юні знавці топоніміки» адаптована на заняттях туристсько-краєзнавчого гуртка, як навчальний блок по топоніміці, в тематичних топонімічних походах та експедиціях.

Програма може використовуватись для проведення туристсько-краєзнавчих заходів педагогами закладів загальної середньої та позашкільної освіти.

ЗМІСТ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА.....	1
НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН.....	3
ЗМІСТ ПРОГРАМИ.....	5
Розділ 1. Вступна частина (6 год.)	
Розділ 2. Топоніміка рідного краю (82 год.)	
Розділ 3. Організація краєзнавчої роботи (50 год.)	
Розділ 4. Загальна туристська та фізична підготовка (72 год.)	
Розділ 5. Підведення підсумків роботи гуртка за рік (6 год.)	
ПРОГНОЗОВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ.....	7
ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА.....	8

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Написання даної програми обумовлено потребами сучасного етапу розвитку української держави, що вимагає поєднати навчання та виховання з залученням вихованців до активної пізнавально-дослідницької та суспільно-корисної роботи. Сучасні виклики, посилені російською агресією, впровадження нових ідей та технологій, постійна трансформації знань формують в молодій людині потребу орієнтуватися в потоці інформації, вміти досліджувати, отримувати результати і застосовувати їх на практиці. Для цього необхідно підвищувати якість освітнього процесу, заохочуючи молодь до позашкільного гурткового навчання на засадах науковості та дослідницько-краєзнавчої діяльності.

Краєзнавство, зокрема і топоніміка, всебічно розвиває учнів, прищепляє їм уміння дивитись на світ очима дослідника. В процесі краєзнавчих топонімічних спостережень відбувається активне засвоєння учнями навчального матеріалу і набуття навичок необхідних у житті, вивчення середовища, історії народу, умов його життя, розвитку мови та інше.

Навчання з використанням місцевого краєзнавчого топонімічного матеріалу значно полегшує засвоєння учнями наукових понять і закономірностей в таких дисциплінах як історія; геологія; історична, фізична та економічна географія; етнографія та є могутнім джерелом знань і чудовим засобом виховання учнівської молоді.

Метою програми є виховання всебічно розвиненої особистості засобами туризму і краєзнавства, ознайомлення молоді з основами краєзнавчо-топографічної роботи, топоніміки, формування наступних компетентностей вихованців:

Пізнавальна та дослідницька – дозволяє вивчити природні, економічні, соціальні топоніми рідного краю, зрозуміти процеси топонімоутворення назв;

практична – дозволяє зібрати та записати під час польових досліджень топонімічні назви, зрозуміти їх походження;

туристська – навчитися навичкам туристського побуту, орієнтуванню на місцевості, долати природні перешкоди, розвинути фізично;

соціальна – розвивати колективізм, комунікабельність, любов до Батьківщини.

Активна участь школярів у краєзнавчій роботі по вивченню топонімів сприяє їх громадському і духовному розвитку, формуванню інтелектуального потенціалу України.

Завданням програми є:

- виховувати в гуртківців почуття патріотизму, любові до Батьківщини, поваги до історичних, культурних та природних пам'яток рідної землі, вивчаючи топографію місцевості;

- навчити вихованців проведенню краєзнавчих досліджень по виявленню та збору топонімічних назв;

- сформувати у вихованців високі моральні якості, самодисципліну, вміння визначати мету та досягати її, працювати в колективі та допомагати один одному.

Програма адаптована до навантаження гуртківців 6 години на тиждень на основі "Програми з позашкільної освіти: туристсько-краєзнавчий напрямок", рекомендованою Міністерством освіти і науки (лист від 04.07.2013 № 1/11-10903).

На опрацювання навчального матеріалу відводиться 216 годин на рік. Навчальна програма спрямована на дітей віком від 11 до 15 років. Кількісний склад гуртка становить 15 учнів.

У даній програмі передбачені години на загальну фізичну та спеціальну туристську підготовку. Теоретична топонімічна підготовка, закріплюється практичними заняттями на місцевості.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/ п	Назва розділу, теми	Кількість годин		
		Теоретичні заняття	Практичні заняття	Всього
1.	Розділ 1. Вступна частина.	4	2	6
1.1	Вступне заняття. Мета та завдання гуртка.	2		
1.2	Краєзнавчо-туристські можливості краю	2	2	
	Розділ 2. Топоніміка рідного краю	52	30	82
2.1	Історія розвитку топоніміки як науки.	2	2	
2.2	Топоніми та мікротопоніми, їх класифікація.	16	8	
2.3	Методи топонімічних досліджень	6	4	
2.4	Топографічна підготовка краєзнавця-топоніма.	8	8	
2.5	Географічні та історичні передумови утворення топонімів	16	4	
2.6	Дослідження географічних, історичних, соціально-економічних топонімів.	4	4	
	Розділ 3. Організація краєзнавчої роботи.	20	30	50
3.1	Розвиток краєзнавства в Україні	2		
3.2	Методи краєзнавчих досліджень	4	4	
3.3	Опрацювання матеріалів та написання звіту про експедицію	4	8	
3.4	Охорона природи та навколишнього середовища	2	4	
3.5	Особливості організації краєзнавчої експедиції.	4	4	
3.6	Підготовка та участь в	4	10	

	туристсько-краєзнавчих заходах: експедиціях, походах, екскурсіях, конференціях.			
	Розділ 4. Загальна туристська та фізична підготовка	30	42	72
4.1	Різновид туристських подорожей.	2		
4.2	Пересування в туристському поході. Загальні вимоги щодо безпеки в туристських походах. Страхівка.	2	2	
4.3	Групове та особисте спорядження.	2	2	
4.4	Організація бівуака. Харчування в поході.	4	4	
4.5	Перша долікарська допомога. Правила санітарії та гігієни в польових умовах.	4	4	
4.6	Елементи топографії та орієнтування на місцевості.	8	6	
4.7	Техніка пішохідного туризму. Подолання природних, спортивних перешкод та етапів. В'язання вузлів.	8	12	
4.8	Фізичні вправи, спортивні ігри та естафети.		12	
	Розділ 5. Підведення підсумків роботи гуртка за рік.		6	6
5.1	Проведення краєзнавчої топонімічної конференції		6	
	Разом:	98	118	216

Підсумкова експедиція з активним способом пересування проводиться в канікулярний період поза сіткою годин. Підготовка до неї проводиться із врахуванням досягнутого учнями рівня топонімічної, краєзнавчої, туристської, фізичної підготовок.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Розділ 1. Вступна частина (6 год.).

Теоретичні заняття. Знайомство з гуртківцями, визначення мети та завдань гуртка. Нормативно-правова база з організації та проведення походів, експедицій, екскурсій.

Практичні заняття. Туристсько-краєзнавчі можливості рідного краю. Знайомство з туристсько-краєзнавчими об'єктами Поділля в літературних та інтернет джерелах та на топографічних картах.

Розділ 2. Топоніміка рідного краю (82 год.).

Теоретичне заняття. Топоніміка як наука, розвиток та перспективи. Топонімія. Роль історії, географії, етнографії, лінгвістики у вивченні топонімів. Внесок вченого-топоніміста Бабишина С. Д. у розвиток топонімічних досліджень на Поділлі. Характеристика методів топонімічного дослідження: геотопонімічний аналіз, картографічний, історичний, лінгвістичний методи. Географічні та історичні аспекти утворення топонімів. Вивчення видів топонімів: ойконімів, гідронімів, ергонімів. Топографічна підготовка краєзнавця-топоніма, вивчення карт.

Практичне заняття. Ознайомлення з науковою літературою в бібліотеці та інтернет ресурсах по топоніміці. Вивчення топонімічних видів: ойконімів, гідронімів, ергонімів. Робота з місцевою періодикою з виявленню публікацій про топонімічні назви. Створення топонімічних словників, таблиць під час походів та експедицій, зустрічі із місцевими краєзнавцями.

Розділ 3. Організація краєзнавчої роботи (50 год.).

Теоретичні заняття. Краєзнавство в Україні, його значення та сутність. Історія розвитку краєзнавства на Поділлі. Визначення мети та завдань туристсько-краєзнавчої експедиції. Методи збирання краєзнавчого матеріалу. Прилади та обладнання для краєзнавчої роботи. Форми охорони природи. Відображення краєзнавчих об'єктів краю у топоніміці.

Практичне заняття. Робота з картографічним матеріалом з метою складання маршруту походу. Ведення польового щоденника. Складання та розробка опитувальників, анкет, ведення записів під час походу. Записи спогадів місцевого населення на маршруті походу. Опис та фотофіксація топонімічних об'єктів. Екскурсія в Національний природний парк «Подільські товтри».

Розділ 4. Загальна туристська та фізична підготовка (72 год.).

Теоретичні заняття. Різновид туристських подорожей. Розробка маршруту, комплектування туристських груп. Режим руху в туристському поході. Загальні вимоги щодо безпеки в туристських походах. Страхівка. Групове, особисте спорядження туриста. Організація бівуака та харчування в поході. Правила санітарії та гігієни під час подорожі. Перша долікарська допомога. Топографія та орієнтування на місцевості. Техніка пішохідного туризму, види перешкод та способи їх подолання. Техніка в'язання туристських вузлів.

Практичні заняття. Аналіз туристських карт, прокладання маршруту походу на карті. Розподіл обов'язків між туристами в групі. Укладання наплічника, встановлення намету. Орієнтування на місцевості. Вправи з азимутом та компасом. Складання списку продуктів харчування та примірне меню в поході. В'язання туристських вузлів, подолання туристської смуги перешкод. Розведення різних видів вогнищ. Вправи з надання першої медичної допомоги. Фізичні вправи, спортивні ігри та естафети.

Розділ 5. Підведення підсумків роботи гуртка за рік (6 год.).

Практичне заняття. Підготовка та проведення краєзнавчо-топонімічної конференції.

Проведення краєзнавчо-топонімічної експедиції з активним способом пересування поза сіткою годин.

ПРОГНОЗОВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ:

Здобувачі освіти повинні знати:

- топонімічні назви свого регіону;
- пояснити що таке топоніміка, топонімія, географічні, історичні, соціально-економічні топоніми;
- привести приклади топонімічних назв з карт місцевості, з походів, екскурсій;
- вміти користуватись краєзнавчою топонімічною літературою;
- методи і форми краєзнавчих досліджень.

Здобувачі освіти повинні вміти:

- класифікувати топоніми та мікротопоніми за походженням;
- складати опитувальник, картку топонімів та словник;
- використовувати набуті знання на заняттях, для виступу на конференції, написанні звітів по результатам походів;
- володіти навичками пішохідного туризму.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА:

1. Бабишин С. Д. Топоніміка в школі. – К., 1962. – 122 с.
2. Бардин К. Азбука туризму. – М.: Просвещение, 1981. – 320 с.
3. Василюк Л. Л. Топоніміка як метод географічних досліджень / Л.Л.Василюк / Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2010. – 56с.
4. Історія України / За ред. Смолія В. А. – К.: Альтернативи, 1997.– 422с.: іл.
5. Горобець А. Я. Навчальна програма з позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку «Краєзнавці-топонімісти» [інтернет-ресурс].
Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/navcalna-programa-z-pozaskilnoi-osviti-turistsko-kraeznavcogo-napramu-kraeznavci-toponimisti-337538.html>.